

ANOREKSI OG AGENS

Kropsfilosofiske overvejelser om Cecilie Linds patografi *Scarykost*

Det er i dag en velkendt tese, at spiseforstyrrelser som *anorexia nervosa* og *bulimia nervosa* har en kulturel komponent. De er ikke blot udslag af uheldige gener og har ikke altid ramt befolkningsgrupper i samme omfang som i dag. Som diagnoser har de siden 70'erne været støt stigende i de vestlige lande, hvor de fortrinsvis gives til piger eller unge kvinder. Og mens antallet, der har fået konstateret en spiseforstyrrelse herhjemme, er vokset med hele 62 procent alene over det sidste årti,¹ har man på den anden side af Atlanten længe omtalt udviklingen som en decideret "epidemi" (Gordon; Orbach 3; Bordo 141).

Årsagerne til fremvæksten har mange gisnet om, ikke mindst i kønsforskningen, hvor der længe har været tradition for at udlægge disse lidelser som produkter af kropsidealerne i en patriarkalsk billedkultur, der med USA som epicenter har præget referencerammerne og selvopfattelserne hos generationer af børn og unge (og voksne) i de sidste 50 år. Spiseforstyrrelser

1 Tallet stammer fra Sundhedsstyrelsens rapport *Personer med spiseforstyrrelse. Registreret forekomst, nye tilfælde og aktivitet på tværs af sundhedsvæsenet i perioden 2010-2018* (2020).

er her blevet udlagt som "udkrystalliseringer" af magtstrukturerne i en tid, hvor kvinders selvoplevede kropsbillede generelt er forvrænget (Bordo 154), eller læst som produkter af tyndhedsidealiser i modeindustrien (Székely). Og i et nyere studie har man ligefrem luftet idéen om, at spiseforstyrrelser kan bunde i "læseforstyrrelser" forstået på den måde, at individer, der udvikler denne type lidelser, ofte er kendetegnet ved en særlig perceptuel modtagelighed over for problematiske tekster og visuelle repræsentationer (Seaber 489-490).

Det billede af spisevægreren, der tegner sig i sådanne studier, er med andre ord et billede af en særlig letpåvirkelig og manipulerbar subjektivitet, der i mødet med overindividuelle diskurser skubbes ud i uhensigtsmæssige forhold til egen krop og mad. Men billedet kan også suppleres. For parallelt med disse tilgange har flere sat spørgsmålstejn ved udlægningen af spisevægreren som et passivt offer og i stedet beskrevet denne skikkelse som en mere handlekraftig agent, der ikke alene udviser en ekstrem karakterstyrke i sin konstante domesticering af kroppen, men også har evnen til at intervenere i og forhandle omgivelsernes normer. Ved at radikaliseres herskende kropsidealer, degenerere i asketisk ulydighed, snyde psykiatere osv. har anorektikere og bulimikere, lyder det her, mulighed for at modarbejde herskende vestlige idéer om konsumerisme, sundhed, selvoptimering osv. (se f.eks. Bray & Colebrook 51; Gremillion 393; Muldtofte 11-12; Probyn 206). Spisevægreren går fra at være et labilt legeme for patriarkatet til en handledygtig og genstridig aktør med potentiale for mikropolitisk oprør.

Forskellen mellem de to udlægninger er for en første betragtning ret bemærkelsesværdig og kalder umiddelbart på flere undersøgelser, som én gang for alle kan afgøre, hvilken af fløjene der har ret. Men ved nærmere eftersyn er udlægningerne også forholdsvis ens. I begge tilfælde opfattes agens i hvert fald som et fænomen, der primært angår forholdet mellem individ og samfund: Enten agerer samfundet på individet, eller også agerer individet på samfundet. Og i de mest nuancerede studier af denne slags er der selvfølgelig tale om en form for vekselvirkning.²

2 Se i denne sammenhæng Camilla Schwartz' "Hvad nu hvis vi er i matrix", der leverer en kort beskrivelse af spiseforstyrrelsen som motiv i dansk samtidslitteratur,

I denne artikel³ vil jeg imidlertid udforske, hvordan kampen om agens også udspiller sig internt i det anorektiske individ. Fremfor at studere kroppen i miljøet vil jeg så at sige studere miljøet i kroppen. Det vil ske i en analyse, der løbende pendler mellem på den ene side beskrivelser af anorektikerens sammensatte følelsesliv i Cecilie Linds patografi *Scarykost* (2016) og på den anden side kropsfilosofiske overvejelser af særligt affektteoretisk, nymaterialistisk og fænomenologisk observans. Undervejs vil jeg demonstrere, hvordan anorektikeren i Linds bog fremstår som et infra-kropsligt kraftfelt, i hvilket forskellige former for agens, der viser sig snart i spiseforstyrrelsens hørehallucinationer, snart i kødets biologiske advarsler, kæmper en kamp på liv og død. Målet med analysen er således ikke at besvare, hvorvidt spiseforstyrrelser generelt reproducerer eller undergraver status quo, men at vise, at dette spørgsmål er svært at afgøre, netop fordi denne kamp gør, at anorektikeren ikke er et homogent individ, der kan rubriceres entydigt ud fra en passiv/aktiv-modsætning. På den måde bidrager artiklen til feltet af kulturteoretiske studier af spiseforstyrrelser ved at nuancere generaliserende påstande om anorektikeres og bulimikeres subversive agens eller mangel på samme.

Linds patografi⁴ er særligt brugbar i et sådant foretagende, fordi den muliggør en bestemt form for selvrapportering, der lader udenforstående

herunder også i den patografi, der, som vi snart skal se, er udgangspunktet for nærværende artikel. Jeg er inspireret af Schwartz' omtale, om end jeg mener, at Lacans begreb om "hysterikeren" for mig at se stadig først og fremmest udlægger anorektikerens agens som et anlæggende mellem individet og dets omgivelser.

- 3 Artiklen trækker på dele af min ph.d.-afhandling om krop og litteratur, der er udgivet på Forlaget Spring med titlen *Kødets Poiesis. Kropumulige kroppe i ny dansk litteratur*. Særlig tak til Signe Ulbjerg Mortensen for nyttige kommentarer.
- 4 Som genre kan patografien defineres etymologisk som sygdom i skrift. Termen har en fortid i medicinske diskurser hos blandt andre Freud, men er særligt siden Anne Hawkins arbejder fra 80'erne og 90'erne blevet udbredt som en narrativ ressource, der kan supplere netop medicinske perspektiver ved at tage udgangspunkt i den subjektive erfaring af sygdomsforløb (1984; 1999). Nogle har senere argumenteret for, at genren også bør inkludere *fiktive* tekster om sygdom (Nesby), men en sådan udvidelse er ikke så afgørende her, selvom Linds bog – der ikke bærer genrebetegnelse – faktisk indskrives sig i et længere lyrisk forfatterskab. *Scarykost* er måske nok litterær, men den er ikke nødvendigvis fiktiv.

studere de nogle gange modsatrettede dynamikker i spiseforstyrrelsens sprængte og tumultariske følelsesliv. Mens selvrapportering i spørgeskemaer og interviews kan siges at forudsætte illusionen om et rationelt og selvtransparent subjekt, der faktisk er i stand til at gennemskue sit eget følelsesliv og formidle det i nogenlunde sammenhængende udsagn (Ahmed 6), er patografier som Linds ikke på samme måde underlagt forventninger om logisk konsistens og kohærens (ingen vil anklage sådanne bøger for at bryde kontradiktionsprincippet). Det gælder i særlig grad i denne forbindelse, idet *Scarykost*, qua Linds virke som forfatter, også indskriver sig i en litterær institution, der, ligesom kunstinstitutionen generelt (Sestoft), tilsidesætter almindelige forventninger om instrumentel nytte og rationelle logikker. Som litterær patografi er Linds bog således blevet til i en slags institutionelt frirum, hvor umiddelbart selvmodsigende tankemønstre og følelsesudbrud har lov til at eksistere side om side, og præcis af den grund er den et godt udgangspunkt for et studie som dette, der forsøger at få greb om spisevægrerens intrikate subjektivitet.

SCARYKOST: SPISEFORSTYRRELSENS INKARNATION

Linds forfatterskab er kendetegnet ved sin enormt visionære og eksperimenterende stil. Hendes tekster er generelt præget af energiske og viltre skriftstrømme, hvor surreale billeddannelser, finurlige ordspil og associative skred forenes i frenetisk frembrusende flows. I *Scarykost* skrider ordstrømmen også derudad, men denne gang er det tydeligt, at det tumultariske sprog mest af alt skal læses som en effekt af et tumultarisk liv i anoreksiens vold.⁵ Og spørgsmålet, der her skal udforskes, er selvfølgelig, hvad denne prosalyriske tumult kan sige om, hvilken form for agens der er på færde i spiseforstyrrelser som den, Lind præsenterer. Hvis agens forstås

5 Halvdelen af alle anorektikere udvikler bulimiske symptomer (Valbak 463), og det synes umiddelbart også at være tilfældet her. Derfor kan det være svært at afgøre, om sygdomslivet i Linds patografi skal rubriceres som den ene eller den anden lidelse. Da spiseanfald og opkastninger ikke indtager helt så markant en plads som spisevægningen, omtaler jeg i det følgende bogens jeg som anorektiker.

i dens etymologiske betydning som evnen til *at handle*,⁶ hvem (eller hvad) er det så, der *handler* i Linds sygdomsfortælling?

Hvem der handler? Det gør anorektikeren da selv, ville et intuitivt svar måske lyde. Men bogens budskab er først og fremmest, at der i denne sammenhæng – med affektteoretikeren Erin Mannings formulering – ”altid er mere end én.” Den erfaring, *Scarykost* formidler, er en erfaring af ikke at være alene i sit jeg, at jeget også er noget Andet, at det huser en agens, som ikke i streng forstand er ”min”. Ét af de steder, hvor denne indsigt kommer tydeligst til syne, er i bogens tilbagevendende spejlsener, hvor jeget i den visuelle konfrontation med sit kropslige udseende også konfronteres med en art dobbeltgængeragtig personificering af den fremmede intention, lidelsen vækker i hendes legeme. Efter en af bogens detaljerede beskrivelser af opkastningsritualets ”orgiastiske eksplosion” lyder det:

Foran spejl forskrækket. Bag spejlet. Bag spejlet en stemme, en herskerinde. Hun håner. Tænder du på min knoglestruktur? To sammensmeltede gengivet i refleksion. Mager behager øje i spejl. Sådan er det (19)

I spejlbilledet træder anoreksien frem som en indre stemme, en herskerinde, der hånende påbyder jeget at føle et behag ved synet af sine magre knoglestrukturer. At se sig i spejlet handler derfor hos Lind ikke kun om at vurdere sit eget ydre, men indebærer også en erfaring af at se en anden i sig selv. To sammensmeltede gengivet i refleksion. På én gang forskellig og den samme, flere og én. Den anorektiske krop, skriver Lind, er ”splittet og for real” (118). Denne udspaltning af agens er udgangspunktet for bogen, der i mange tekststykker henvender sig direkte til spejlbilledets indre herskerinde, som døbes ”Scarykost”. Den splittelse, der bebod anorektikeren, manifesterer sig her også som en udsigelsesmæssig splittelse mellem et ”jeg” og et ”du”, hvis viljer og intentioner i udgangspunktet udgår fra forskellige punkter. ”Kære Scarykost”, lyder en symptomatisk passage:

du siger at jeg bør, skal, og må, og må ikke, især, især forbud, du byder mig dem, som de var slik, kulørt, og streng, elsker din alvor, dine regler, de er trygge, jeg sulter efter dig (134)

6 <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=agens&tab=for>

Umiddelbart fremstår jeget her som et passivt offer, for så vidt sygdommen dikterer, hvad hun må og ikke må. Men ved et nærmere eftersyn er jeget heller ikke helt uvildig over for forskrifterne om en streng diæt. Som man kan se, tiltales sygdommen her (og flere andre steder) som en fortrolig elsket, hun ligefrem – med bogens ironiske ordspil – ”sulter efter”. ”Forskudt relation, alligevel – vi er samvær”, skriver Lind: ”Så længe jeg underlægger mig mine umulighedsideal. Dine duelighedsinitialer” (70). Faktisk virker det i flere passager, som om Scarykost og jeget er så tæt knyttede, at deres handlinger smelter sammen. Ikke alene forenes ”jeget” og ”duet” ofte stilistisk i et ”vi”, der i en fælles kamp mod omverdenen ”indgår symbiotisk i snedige sammenhænge” (ibid.). Duets forbud er også i meget bogstavelig forstand blevet in-korporeret i jeget, for så vidt de er vokset ind i kroppen og – vigtigere endnu – her har overtaget præcis den del, som regulerer hendes følelsesliv: nervesystemet. Hør selv:

du er indtaget i min rygsøjles krumning, dine fingre følger knogleflugt, fra nakke til lænd, en minutøs aen, et behag ved indre strukturer (114)

I *Immaterial bodies* (2012) hævder socialpsykologen Lisa Blackman, at det affektteoretiske felt ikke har taget de erfaringer, vi traditionelt rubricerer som ”psykiske”, alvorligt nok.⁷ Med Brian Massumis, Sara Ahmeds og andres forsøg på at modarbejde en essentialistisk subjektforståelse – i den vestlige kultur i almindelighed og psykologisk forskning i særdeleshed – har man simpelthen udgrænset visse fænomener til fordel for interessen i affekternes præ- og overindividuelle dynamikker. Som et korrektiv forsøger Blackman i sin bog at trække en stribe forskellige psykiske processer ind i affektteoriene igen, og særligt interessant i forbindelse med Lind er ikke mindst hendes udlægning af det mærkværdige fænomen ”at høre stemmer”. For hvor man normalt – og ifølge Blackman særligt i psykiatrien

7 Affektteori bygger på den grundidé, at vores følelsesliv ikke udspringer af et psykisk indre, men af de mange, ofte præ-kognitive, rørelser og bevægelser, som strømmer gennem vores kroppe, når de møder verden (se f.eks. Gregg og Seigworth). For en dansk litteraturvidenskabelig introduktion se *K&K's* nummer om affekt fra 2013 (eller Skiveren, *Kødets Poiesis* 78-106).

– lokaliserer dette fænomen i en lukket og afgrænset enhed kaldet ”psyken”, forfægter bogen, at også hørehallucinationer er filtret ind i et væld af forskellige kropslige processer, sansninger og bevægelser. ”Folk, der hører stemmer, erfarer ofte disse fænomener som noget, der hidrører uden for dem selv, som noget, der har en ekstra-personlig dimension,” (138) skriver Blackman og tilføjer i samme åndedræt, at for mange viser disse ekstra-personlige stemmer sig mere som kropslige fornemmelser og tilskyndelser end som deciderede sproglige ytringer. ”Erfaringen er ikke kun lydlig, knyttet op på lytning,” (141) men involverer lige så ofte en fornemmelse af kriblen under huden, transformation af lugte- og synsindtryk eller en diffus følelse af, at ens legeme er styret af noget andet (ibid.). At høre stemmer er med andre ord ikke noget, der kun foregår i hovedet.

Når Lind skriver, at herskerinden er blevet inkorporeret fra nakke til lænd, handler det også om en sådan mere-end-sproglig hørehallucination. Anoreksiens strenge forbud udgår ganske vist fra et du, som i udgangspunktet blev oplevet som noget fundamentalt andet end jeget. Men Scarykosts forskrifter, understreger Lind, har samtidig indtaget jegets kød på en sådan måde, at de er blevet en art rygmarvsreaktioner, der styrer hendes umiddelbare handlinger, hendes impulser, affektive reaktioner og generelle fornemmelse af sig selv og omverdenen. Det er også grunden til, at hun nærmest per automatik reagerer med intense følelsesudbrud, hver gang hun konfronteres med kalorierig mad, overvægtige kvinder eller bare (tanken om) det mindste gram fedt. Jegets overskud ”afhænger konsekvent af vægtens vurdering af tyngden [hun] trætter verden med” (Lind 68), og den forkerte måling kan med ét skubbe hende ud i et dybtfølt ”raseri mod sit kød, sit fedt, sit fordærvede skelet” (168). ”[J]eg er så rasende på min fedme at jeg vil æde en myreture og brække den op” (31), deklarerer hun: ”Fedt! Fedt siger jeg jer, fedt, fedt er roden til alt ondt” (138). Selv mad, mange normalt vil opfatte som helsekost, sætter sig – ifølge Linds rablende neologismer – som ”æbletud, kiwikind, bananbarm, ananasnumse – all that shit” (34). Og kommer hun i et uopmærksomt øjeblik ”tågetilstand” (22) alligevel til at æde, hvad der nu måtte befinde sig i køkkenskabene, må ”[k]askader af klistret masse [plaske] ned i kummen” (19), før hun igen kan falde ned, ”udmattet, udtømt. Tom og ren. Det beroliger at vide at ingen kalorier vil være

i stand til at skæmme mit udseende. I nat" (ibid.). Bedst er det selvfølgelig, hvis man med en kalorierestriktiv metode næsten helt kan undgå at spise:

Krop og mad og ad. Mad. For meget. For mere restriktiv metode. Tæl ned. Kaloriekorrektion og maks og ikke mindst mindst. Så lidt, det var så lidt. Så lækker en leg så slank en steg, så styg en myg, så suge suge light og let og flyvsk. Fanfare: her kommer jeg. Undseelig og bleg. Bly og kry og kræ og sær og sød og sprød. Reduceret kød, fedt-frydefuldtogetjendsk. Indtag, afsavn, sølesul. Angstforfordærv, for fordøjet føde. Søde sager behager. Ikke. Ikke. Ikke. Det er påbud det er nej det er atter og atter igen mådehold. Sundt svind, sygt spin. Jeg spekulerer i mål og tal og tal ikke om det det er det skjulte i min smuglen det er det gemte i min kind det er den borttrængte brist. (43)

Som man kan fornemme i følelsesudbrud som disse, er stilen i *Scarykost* højst utraditionel. Nogle litterater ville måske kalde den "skrifttematisk". Men selvom passage som denne rigtignok er spækket med assonanser, allitterationer, ordspil og indrim, er særsproget i sidste ende ikke blot et eksperiment med normalsprogets grænser. Bogens mange stilistiske spring og forskydninger, billeddannelser og frenetiske rytmer, fremskriver derimod en fornemmelse af, hvordan det føles at leve i anoreksiens vold. Sygdomsførelseskaos sætter sig med andre ord i sprogets (Frank 101-102). Stilen er derfor heller ikke en æstetisk overflade, der skal trække opmærksomheden væk fra stoffet og hen imod sproget selv, men et indeksikalsk spor efter en krop, der har overgivet sin agens til spiseforstyrrelsens pludselige indfald, impulser og tilskyndelser, en krop, som drives rundt af den tumultariske og næsten maniske rumination, der vokser ud af herskerindens inkorporation i kødet. Det er så at sige ikke længere blot jeget, men også *Scarykost*, der taler.

Spiseforstyrrelsens inkarnation ændrer altså både jegets affektive responser og sprog. Men det påvirker også dets forestillingsevne, og et af de billeder, der bliver ved med at dukke op i jegets tankestrøm, er billedet af et skelet. Hvis skeletfiguren normalt forbindes med skræk og uhygge, tager den dog her form som et langt mere positivt billede, for så vidt den for jeget kommer til at eksemplificere en art idealkrop. Herskerinden påbød, som vi hørte tidligere, ikke blot et ubehag ved mad, men også et "behag ved indre struktur", og nu – kort efter – opfatter jeget selvfølgelig skeletfiguren som "helt sindssygt amazing":

vil gerne være tynd og sådan noget
med knogler
der er synlige så mit helt sindssygt amazing
skelet kan få lov at bade
sig i beundring og spotlys
der lyser mine smil
til smaragder jeg tænker det
kan ske at jeg kunne være kun
et smil og ikke så meget andet åh
hvor fint yeah (32)

Midt i bogens energiske ordstrøm finder man enkelte poetiske øer som dette digt, der qua sin kompositoriske isolation fremhæver visse komponenter i spiseforstyrrelsens forestillingsverden som særligt betydningsfulde. I dette tilfælde drejer det sig ikke mindst om det, der nu er målet for jegets impulser, nemlig en krop, der er så mager, at kun knoglerne vises frem. "[J]eg beken-der mig til tom mave og kvistede knogler" (48), skriver Lind andetsteds, og fortsætter senere: "jeg fastholder til stadighed mit skelets ret til eksponering, min knogleskære flid medfører belønning i form af beskeden silhuet" (100). De tilbagevendende opkastningsseancer gør ganske vist, at tænderne "syres bort af bræk og læskedrik light", men jeget er ligeglad: "fuck kalk jeg kerer mig kun om køn transcendent hud" (ibid.). Nogle litterater ville muligvis opfatte sådanne opskrivninger af skeletfiguren fra skræmmebillede til idealbillede som hæslighedsæstetisk effektjageri. Men læst som komponent i en patografi er den også mere end det. Når skelettet idylliseres, indfanger det nemlig den kontraintuitive logik, som præger den anorektiske krops følelsesliv: Reduktionen fra kød til knogler, fra menneske til skelet, er lige så skræmmende for omgivelserne, som den er fantastisk for jeget. Hvad de fleste opfatter som urovækkende og farligt, gør herskerinden til tilværelsens altoverskyggende endemål.

BIOLOGIEN SPARKER TILBAGE: VILJEN TIL LIVET

Den ene fløj i diskussionen om anorektikerens agens ville nok hævde her, at Scarykosts befalinger er internaliserede versioner af de vestlige skønheds-

diskurser, der sætter den skelettynde pigekrop som kvindens kropsideal nummer 1. Som de forrige citaters teenagepigeling og sukrede motivkreds vidner om, er Linds æstetik da også generelt karakteriseret ved en markant dyrkelse af pigethed,⁸ der, som andre også har bemærket, rigtignok kan siges at rime på kropsidealer i vor tids visuelle kultur (Huang 9). I sådanne udlægninger forskydes agensen fra jeget til de diskursive og kulturelle magter, der omgiver hende, men som vi nu skal se, gør hendes biologi samtidig, at hun ikke friktionsløst lader sig føre af kulturens forskrifter. Nok er Scarykosts påbud inkorporeret i kroppen, men kroppen er, som Donna Haraway formulerer det, ikke en blank tavle for sociale inskriptioner (591). Tværtom har den, med Karen Barads nymaterialistiske credo, en mulighed for at "sparke tilbage" mod disse inskriptioner (112), netop fordi den som biologi også indeholder en agens, der ikke kan ledes tilbage til kulturelle påbud, men derimod har ophav i en mere-end-menneskelig vitalitet (se også Grosz).⁹ Des længere jeget kommer i sin knogleflugt, des mere begynder jegets legeme derfor at sige fra og gøre oprør mod Scarykosts kropsideal. Den udfordring, som idealiseringen af skeletfiguren stiller kroppen, er nemlig helt elementært: at skeletter normalt er døde. I den forstand handler den anorektiske krops kontroltab ikke bare om at blive styret af mere-end-sproglige hørehallucinationer, der ekkoer tidstypiske påbud, men også om at være underlagt biologiens vitalistiske agens, dens vilje til liv.

Den første modreaktion, biologien sætter igennem, er naturligvis sulten. I sit kropsfænomenologiske studie *The Absent Body* (1990) omtaler Drew Leder sulten som en visceral rytme, der er automatisk i ordets etymologiske forstand (46-48). Sulten er nemlig selv-bevægende, for så vidt den bevæger selvet, uden selvet har bedt den om det. Den træder uopfordret frem som et langsomt voksende krav fra kødet, der påkalder sig stadigt større opmærksomhed, for endelig at forvandle sig til et "jeg må", der farver

8 Camilla Schwartz har meget rammende udlagt dette træk ved Scarykost som en del af en "voksenfobisk" tendens i dansk samtidslitteratur (Schwartz, "Take me" 35).

9 For en bredt anlagt litteraturvidenskabelig introduktion til nymaterialismen se Martin Gregersen og Tobias Skiverens *Den materielle drejning. Natur, teknologi og krop i (nyere) dansk litteratur* (2016).

hele subjektets erfaringshorisont, hvis ikke dens krav indfries (ibid.). Den trækker i fænomenologisk forstand kroppen fra baggrunden til forgrunden og lader først sine fordringer forsvinde igen, når føden er indtaget. Måske kan man sige, at sultens viscerale rytme manifesterer sig som en oscillation mellem kroppens nærvær og dens fravær.

I *Scarykost* erfares sultens kropslige krav dog mere som en konstant end som en rytme, al den stund at anorektikeren kun sjældent giver efter. Herskerindens ubehag ved mad, som nu dominerer kroppens nervesystem, udmønter sig derfor i tilbagevendende forbandelser af en sult, der bliver ved med at presse sig på – som en ”uncool lyst i legemet til indtag, optag, slubren og slugen” (Lind 139). Sulten, skriver Lind, er en ”[d]yrisk deroute” (169), den ”værd sættes ikke, fuck naturlige impulser” (ibid.). Fra første til sidste side er sulten en forhadet dyrisk og naturlig lyst i legemet, som ikke bare kommer og går, men bliver ved med at kalde på jegets opmærksomhed.¹⁰ Men jo længere jeget holder ud, jo mere insisterende bliver hungerens pegen på sig selv, og – som følge heraf – jo langsommere går tiden:

Hele tiden kan tiden ikke bruges til andet end at blive brugt. Minutter må myrdes, sekunder likvideres. Det gælder om at undgå. Det gælder om at gå glip. Slippe sultens selvdestruktive krav om ophør. Det må fortsætte. Uudholdelig tilstand af hunger er herlig. (19)

I samme bevægelse som sultens intensitet stiger, stagnerer jegets fænomenologiske fornemmelse for tid. Det hungrende legeme koloniserer hendes erfaringsverden, så det eneste, der står tilbage, er minutter, der må myrdes, og sekunder, der skal likvideres. Det gælder mest af alt om at undgå, holde ud, afværge – så lang tid som muligt. Og selvom jegets store indtag af light-læskedrikke er et forsøg på at snyde kroppen til at tro, at

10 I *Unbearable Weight* (1993) er Susan Bordo også inde på sådanne oplevelser af kroppen – og dens sult – som en fremmed magt, men tolker dem ikke som udtryk for kødets biologiske agens. I stedet udlægges de som produkter af en diskursiv agens, der i en videreførelse af Platons, Augustins og Descartes’ dualismer skaber eller ”konstruerer” sådanne erfaringer (144-148). I et nymaterialistisk perspektiv, som det jeg her anlægger, negligerer den slags studier materialitetens iboende evne til at påvirke og agere eller, igen med Barad, ”sparke tilbage”.

dens krav løbende indfries (se f.eks. 138), ender sulten på den måde som et fast filter, igennem hvilket jeget perciperer verden. Den hungrende krops virkelighedsopfattelse går ned i tempo. Jegets levede tidslighed dikteres af materialitetens.

Sultens træge tåger er dog blot et varsel om en mere gennemgribende degeneration, der støt sætter legemets forskellige funktioner ud af kraft. Til en begyndelse er det med bogens egen neologisme "cyklus slut" (26). Menstruationens "rødmen i trussen [...] lader vente på sig" (36), fortæller jeget, for "der er ikke nok saft og kraft i mig til den damede syssel det er at menstruere sig tømt og godt tilpas" (ibid.: 148). Værre er dog, at også immunforsvaret står af, så kroppen igen og igen plages af sygdomstegn og infektioner. "Det kribler og krabler under min hud. Det bobler og rabler under min tud" (ibid.: 12), forklarer jeget, der igennem det meste af bogen er "helt hed, af sygdom" (89). Og dér ligger muligvis endnu en forklaring på *Scarycosts* viltre sprog. At beskrive det som udtryk for en decideret febervildelse ville nok være for meget. Men indimellem er det noget, der ligner:

hvad ved jeg når jeg i forvejen er syg og altid ude af stand til at ånde frit og i fred og fordragelighed med arme over kors og kors i røv et termometer der måler grader af feber er feber er feber (102)

Hvis Gertrude Steins berømte formulering om, at en rose er en rose er en rose, opererer som en skrifttematisk tautologi, der undergraver idéen om sprogets referentialitet ved at dirigere læserens opmærksomhed mod sprogets materialitet, fungerer Linds formulering om, at feber er feber er feber som en stilistisk redundans, der peger tilbage på en krop, der hverken har helt styr på sig selv eller sine ytringer – simpelthen fordi dens kød langsomt forfalder. Eller kortere: Degenererer legemet, degenererer sproget.

Lige så meget som *jegets* sprog forvitrer i takt med kroppens forfald, lige så meget kan man dog også tolke sulten og feberen som *kroppens* måde at komme til orde. Med Vicky Kirbys nymaterialistiske kerneformulering tager Linds hede, hungrende krop form som en art "telling flesh" (1997), hvor kødets agens kan sætte sin agenda igennem. I hvert fald taler de biologiske reaktioner deres eget tydelige sprog: Spis, eller du forfalder! Det samme gælder hjerterytmen:

min mave smerter og jeg tænker hjerte ler med musklet attitude. Så hardcore et organ. Det vil bare vise sig. Stop mig ikke! Du kan ikke leve uden mig. Hæ! Hæ-hæhæhæ. Sådan er det. Siger hjertet og banker løs (Lind 36)

Linds besjæling gør hjertet mere menneskeligt, end det egentlig er. I streng forstand kan kroppen hverken sige "hæhæ" eller tale til mig på samme måde som mine bekendte. Men når Lind alligevel giver hjertet evnen til at ytre sig, er det, fordi hun med dette greb har mulighed for at fremskrive en fornemmelse af, at vores organer faktisk kan kommunikere.¹¹ De fortæller os, hvornår vi skal flytte hånden fra kogepladen, begynde at motionere noget mere eller – for nu at blive ved eksemplet Lind – øge vægten. I det lys kan jegets følelse af en "utidig hjertefrekvens" (174) læses som legemets måde at formulere et *memento vivere*, der minder jeget om, at vægttabet har sine helt naturlige grænser. Det er kødets advarsel om, at "man skal øge ellers bliver man afsluttet" (131). Eller sagt med en af bogens andre oneliner-digte, der indfanger advarslen i et enkelt ordspil ved med ét at sætte en stopper for spiseforstyrrelsens skrumpesygge:

at holde vækst i skak, mat (59)

Kødet indstifter således en tvivl i jegets ellers stålsatte jagt på den skelettynde pigekrop: Bekæmper man kroppens vækst, risikerer man selv at blive sat ud af spillet.

Men i samme bevægelse, som biologien – med dens hjertebanken, temperaturstigninger og sult – råber nej til jegets flugt mod døden, siger ryggraden ja. Hvad organerne igen og igen advarer imod, er selv samme tilstand, som herskerinden advokerer for. "[D]u [Scarykost] styrker mig i ide om dejlighed, om perfektion om mulighed for at være i verden, så let som ingenting" (178), bekender jeget med en formulering, der sidestiller det efterstræbte vægttab med dødens tilstand par excellence: intetheden. "Netop ingenting er tanken," skriver Lind andetsteds: "Tanken er at jo mindre jeg æder og tygger og sluger jo nærmere nærmer jeg mig en form for

11 For en diskussion af forholdet mellem nymaterialisme og besjælinger se Tobias Skiverens "Fictionality in New Materialism: (Re)Inventing matter" (2020).

fuldstændig figur" (138). Herskerindens inkorporerede retningslinjer bliver på den måde ikke bare retningslinjer for vægttab, men "[r]etningslinier for afvikling. Det er en slags fremgang, en nedbrydning jeg værdsætter, det er mit jeg der ikke vil mig mere" (174). Spiseforstyrrelsens paradoksale trick er således, at den indstifter en fornemmelse af fremgang i forbindelse med et fænomen, som indebærer den ultimative afvikling. Jeget føler et behag ved indre knoglestrukturer, men slankekur, der skal reducere kroppen til skelet, indebærer samtidig, som organernes opråb vidner om, selvets egen undergang eller, som bogen formulerer det, en "kropslig udkrængning af selvet" (138). "Kvalt i egen tunge savler jeg selvet ud" (174), skriver Lind: "jeg er i mit herlige hylster hundrede procent hul" (138). Biologiens vilje til liv møder herskerindens vilje til døden.

Bemærkelsesværdigt i denne sammenhæng er, at herskerinden ikke alene skal overvinde biologien; selve overvindelsen skal også vises frem. Spiseforstyrrelsens dødsdrift er i sin kerne æstetisk: Dens forsvindingsnummer er kun noget ved, hvis det ses af andre. "[S]om flot spøgelse en fin lille genganger for altid evigt hvid og umærkelig" skal jegets død eksponeres. "Gid jeg kunne være et forsvindingspunkt for øjne," (150), lyder det andetsteds, og i digtet ovenfor var jegets ultimative drøm at være en smuk henvendt tomhed, "kun/ et smil og/ ikke så meget andet" (32). På den måde handler Linds fascination af døden ikke så meget om at flygte fra omgivelserne, fra samfundet eller socialiteten som sådan. Snarere har vi at gøre med, hvad man kunne kalde en art dødsekshibitionisme, som går ud på at udstille ens forsvinden for den Anden: Knogleflugten handler i sidste ende om at eksponere ens egen afvikling i et spektakulært ingenting. I den forstand er der heller ikke blot tale om en simpel overtagelse af vestens pædofile skønhedskurser, men om en radikalisering af idealet om den lille, tynde krop, som i Linds skeletfigur finder sin yderste, forvrængede ekstrem. Dermed trodser anorektikerens målrettede jagt på døden ikke blot biologiens opråb. Den trodser også de kulturelle forestillinger om den smukke krop, der muligvis satte det hele i gang.¹² Og netop fordi denne trods skal vises frem, ville nogle muligvis sige, har anorektikeren mulighed

12 Pointen er inspireret af Nina Lykkes arbejde med "queer death studies".

for at vinde en agens, der lader hende forvrænge og forskyde herskende normer om kroppen.

EXIT

Hvilken type agens har vi så at gøre med her? Hvis de studier, jeg åbnede med, først og fremmest fokuserer på de former for agens, der udspiller sig mellem samfundets diskurser og anorektikeren, retter Linds patografi til gengæld blikket mod de former for agens, der udspiller sig *inde* i anorektikerens sammensatte kropslighed. I en tumultarisk skriftstrøm, der hvirvler et væld af indtryk og udtryk, tanker og følelser, ind i hinanden, fremskrives anorektikeren, ikke som et homogent individ, der enten er passivt eller aktivt, men som et "divid" (Bennett xii), der netop overskrider sådanne kategoriseringer ved at dele jegets vilje ud på forskellige – og internt modstridende – viljer i anorektikeren. Sygdommens rygmarsvreaktioner personificeres i skikkelsen Scarykost, som forsøger at overbevise jeget om at forsværge maden, parallelt med at forskellige besjælede legemsdele fortæller hende med sultens, feberens, menstruationens og hjerteflimmerets klare tale, at hun skal spise mere. Modsatrettede kropslige impulser skubber hende det ene øjeblik mod føden og livet, i næste nu mod diæten og døden, og jeget føler sig hverken tilpas med det ene eller det andet: "At være til i verden føles forkert. Ikke at være til stede synes fatalt. Løsningen er at opretholde en gråzoneglubsk sult" (19).

Når de kulturvidenskabelige studier af spiseforstyrrelser har problemer med at blive enige om, hvorvidt anorektikeren er passiv eller aktiv, er det med andre ord muligvis, fordi anorektikerens agens ikke er for fastholdere. Den er derimod distribueret i et infra-kropsligt kraftfelt, hvor fluktuerende bevægelser konstant strides om at bestemme, hvilken vilje der på et givent tidspunkt er "jegets". I det ene øjeblik får biologiens advarsler jeget til at indse, at hun er et offer, der har brug for hjælp. I næste nu forvandler Scarykost jeget til en viljestærk kraft, der domesticerer biologien og radikaliserer pigede skønhedsidealere i dødsekshibitionismens ekstreme form. Det betyder ikke, at anoreksien ikke nogle gange kan fungere som en "forhandlingsstrategi" (f.eks. Probyn 206) og andre gange blot være en

tragisk bieffekt ved problematiske kroppsidealiser i vores tid (f.eks. Székely). Men det betyder, at hvorvidt der er tale om det ene eller det andet, afhænger – i hvert fald til dels – af den interne kamp på liv og død, som folder sig ud i den anorektiske krop.

I det lys minder Linds patografi os om, at vi bør være varsomme med generaliserende påstande om en given type fænomens subversive agens eller mangel på samme. "Spørgsmålet om agens er ikke let at afgøre," (393) konstaterer Helen Gremillion i sit studie af anoreksibehandlingstilbud, og det er det ikke, kan vi nu sige, fordi jegets vilje, selv i det enkelte individ, løbende kan ændre status og karakter. For nok er den anorektiske krop indlejret i et diskursivt og kulturelt felt, der påvirker den, men disse påvirkninger løber samtidig igennem et indre landskab af både sociale, psykiske og biologiske former for agens, der gør dem svære at forudsige. En sådan uforudsigelighed kan selvfølgelig være en udfordrende størrelse at operere med som kulturforsker. Men det betyder ikke, at den kan ignoreres.

TOBIAS SKIVEREN, adjunkt ved Afdeling for nordisk sprog og litteratur, Aarhus Universitet. Oprindeligt cand.mag. i dansk og anvendt filosofi fra Aalborg Universitet. Har længe arbejdet med forholdet mellem affekt, (krops)materialitet og litteratur. Hans studier kan findes i tidsskrifter som *New Literary History*, *Theory, Culture & Society* og *Criticism*. Den trykte artikel er en del af et DFF-finansieret projekt om sygdomsfortællinger i Norden (9055-00034B).

ANOREXIA AND AGENCY

The Corporeal Philosophy of Cecilie Lind's Pathography Scarykost

Cultural studies and gender studies hold long-standing traditions for studying people with eating disorders as either passive objects subjected to misogynist discourses or subversive agents that negotiate societal norms. In both cases, agency is primarily investigated as a phenomenon that unfolds between the anorectic individual and the surrounding society. In contrast, this article explores how the question of agency also unfolds within the anorectic her-/himself. It does so by setting up a dialogue between the anorectic testimony of Cecilie Lind's pathography *Scarykost* (2016) and

philosophical ideas of corporeality in feminist new materialism, affect theory, and phenomenology. Ultimately, the article argues that the anorectic subject is not a homogenous individual that can easily be classified as either passive or active, but comprises an infra-corporeal landscape of social, psychic, and biological forms of agency that struggle to determine the will of the anorectic "I." In that way, the article pushes back on the tendency in cultural and gender studies to make generalizing claims about the anorectic's subversive agency – or lack thereof.

KEYWORDS

- DA: Anoreksi, spiseforstyrrelser, agens, affekt, materialitet, patografi, sygdomsfortælling, Cecilie Lind, død, kropsfilosofi
EN: Anorexia, eating disorders, agency, affect, materiality, pathography, illness narrative, Cecilie Lind, death, philosophy of the body

LITTERATUR

- Ahmed, Sara. *The Promise of Happiness*. Durham: Duke University Press, 2010.
- Barad, Karen. "Getting Real: Technoscientific Practices and the Materialization of Reality." *Differences. A Journal of Feminist Cultural Studies* 10 2 (1998): 87-128, doi.org/10.1215/9780822388128
- Bennett, Jane. *Vibrant Matter. A Political Ecology of Things*. Durham: Duke University Press, 2010.
- Bennett, Jane. *Influx & Efflux. Writing up with Walt Whitman*. Durham: Duke University Press, 2020.
- Blackmann, Lisa. *Immaterial Bodies: Affect, Embodiment, Mediation*. London: Sage, 2012.
- Bordo, Susan. *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and the Body*. Los Angeles: University of California Press, 1993.
- Bray, Abigail og Claire Colebrook. "The Haunted Flesh: Corporeal Feminism and the Politics of (Dis)Embodiment." *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 24 1 (1998): 35-67.
- Frank, Arthur W. *The Wounded Storyteller: Body, Illness & Ethics*. 2 udgave. Chicago og London: Chicago Univeristy Press, 2013 [1995].
- Gordon, Richard. *Anorexia and Bulimia: Anatomy of a Social Epidemic*. Cambridge: Basil Blackwell, 1900.
- Gregg, Melissa og Gregory J. Seigworth (red.). *The Affect Theory Reader*. Durham: Duke University Press, 2010.
- Grosz, Elizabeth. *Becoming Undone. Darwinian Reflections on Life, Politics, and Art*. Durham: Duke University Press, 2011.

- Gremillion, Helen. "In Fitness and in Health: Crafting Bodies in Treatment of Anorexia Nervosa." *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 27 2 (2002): 381-414.
- Haraway, Donna. "Situated Knowledges. The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective." *Feminist Studies* 14 3 (1988): 575-599, doi.org/10.2307/3178066
- Hawkins, Anna. "Two Pathographies: A Study in Illness and Literature." *The Journal of Medicine and Philosophy* 9 (1984): 231-252, doi 10.1093/jmp/9.3.231.
- Hawkins, Anna. *Reconstructing Illness: Studies of Pathographies*. 2. Udgave. West Lafayette: Purdue University, 1999.
- Huang, Benedicte de Thurah. "Gurleske. Pigethed som æstetik og agens." *Kritik* 215 (2015): 9-18
- Kirby, Vicky. *Telling Flesh. Telling Flesh. The Substance of the Corporeal*. New York: Routledge, 1997.
- Leder, Drew. *The Absent Body*. London og Chicao: Chicago University Press, 1990.
- Lykke, Nina, Marietta Radomska og Tara Mehrabi. "Queer Death Studies: Coming to Terms with Death, Dying and Mourning Differently." *Women, Gender & Research* 19 3-4 (2019), doi: 10.7146/kkf.v28i2-3.116304 .
- Manning, Erin. *Always more than one: Individuation's dance*. Durham: Duke University Press, 2013.
- Muldtofte, Lea. "The Grace of My Perfect Skeleton: An Autoethnographic Analysis of the Anorectic Body." *Capacious: Journal for Emerging Affect Inquiry* 1 3 (2018): 2-15, doi: 10.22387/CAP2018.17
- Nesby, Linda Hamrin. "Patografien som genre og funksjon: Ulla-Carin Lindquists *Ro utan åror. En bok om livet och döden* (2004) og Ole Robert Sundes *Penelope er syk* (2017)." *Edda. Nordisk tidsskrift for litteraturforskning* 106 1 (2019): 54-68, doi: 10.18261/issn.1500-1989-2019-01-05.
- Orbach, Susie. *Hunger Strike: The Anorectic's Struggle as a Metaphor of Our Age*. Los Angeles: University of California Press, 1993.
- Probyn, Elspeth. "The Anorexic Body." *Body Invaders*. Red. Arthur Kroker og Marilouise Kroker. New York: St. Martin's, 1987. 201-212.
- Schwartz, Camilla. "Take me to Neverland: Androgynitet, hysteri og voksenfobi i ny dansk litteratur." *Edda. Tidsskrift for nordisk litteraturvidenskab* 117 1 (2017): 24-42, doi: 10.18261/issn.1500-1989-2017-01-03
- Schwartz, Camilla. "Hvad nu hvis vi er i matrix: Spiseforstyrrelsen som tvetydigt motiv i nyere dansk litteratur." *Dansk Noter* 1 (2019): 15-18.
- Seaber, Emma. "Reading Disorders: Pro-Eating Disorder Rhetoric and Anorexia Life-Writing." *Literature and Medicine* 34 2 (2016): 484-508, doi: 10.1353/lm.2016.0023
- Sestoft, Carsten. "Noter om kunstens autonomi." *Kunsteori. Positioner i nutidig kunstdebat*. Red. Hans Dam Christensen, Anders Michelsen og Jacob Wamberg. København: Borgen, 1999.
- Sharma, Devika og Christian Dahl. *K&K* 41 116 (2013).

- Skiveren, Tobias og Martin Gregersen. *Den materielle drejning. Natur, teknologi og krop i (nyere) dansk litteratur*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2016.
- Skiveren, Tobias. "Ekstatisk nydelse i mere-end-menneskelige kroppe: Om tegn, affekt og kødets begær i Bjørn Rasmussens og Niels Henning Falk Jensbys debutromaner." *Edda. Tidsskrift for nordisk litteraturvidenskab* 106 3 (2019): 181-195, doi: 10.18261/issn.1500-1989-2019-03-02.
- Skiveren, Tobias. *Kødets Poiesis: Kropumulige kroppe i ny dansk litteratur*. Hellerup: Forlaget Spring (under udgivelse)
- Skiveren, Tobias. "Fictionality in New Materialism: (Re)Inventing Matter." *Theory, Culture & Society*, onlineFirst 2020, doi: 10.1177/0263276420967408).
- Sundhedsdatastyrelsen. *Personer med spiseforstyrrelse: Registeranalyse af forekomst, nye tilfælde og aktivitet på tværs af sundhedsvæsenet i perioden 2010-2018*, København: Sundhedsdatastyrelsen, 2020 (<https://sundhedsdatastyrelsen.dk/da/tal-og-analyser/analyser-og-rapporter/sygdomme/spiseforstyrrelser>)
- Székely, Éva. *Never Too Thin*. Toronto: Women's Press, 1988.
- Valbak, Kristian. "Spiseforstyrrelser." *Grundbog i psykiatri*. Red. Erik Simonsen og Bo Møhl. København: Hans Reitzels Forlag, 2010. 459-472.

